

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י"ד תמוז התשפ"ו

חולין ס' – אגדות על הקיסר, שור בראשית, הלבנה, וחשיבות כל הפסוקים בתורה

שאלות:

1. מה עשו מצורעים ברומי בשביל שיתפללו לרפואתם?

אגדות הקיסר ורבי יהושע בן חנניה

- בהמשך לדו-שיח בין הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, הקיסר דרש לראות את אלוקים. רבי יהושע הוציא אותו החוצה ביום חם בחודש תמוז, וביקש ממנו להביט ישירות בשמש. הקיסר לא יכל. רבי יהושע אמר לו: אם בשמש, שהיא רק אחת מהשמשות של הקדוש ברוך הוא, לא ניתן להסתכל – בשכינה עצמה לא כל שכן?
- הקיסר ביקש להכין סעודה גדולה לאלוקים. רבי יהושע אמר לו שחיליו מרובים מדי והוא לא יוכל לעמוד בזה, אבל הקיסר התעקש. רבי יהושע הציע לו לערוך את הסעודה על שפת הנהר הגדול שנקרא רביא. הקיסר עמל 6 חודשים בקיץ, אבל רוח חזקה הגיעה וסחפה את הכל לים. הוא עמל עוד 6 חודשים בחורף, אבל גשמים חזקים טיבעו את הכל בים. לשאלת הקיסר רבי יהושע הסביר: שאלו היו רק המטאטאים והשוטפים שבאו לנקות לפני הגעתו, והם לבד חיסלו את כל האוכל! ואז הקיסר ויתר.
- בת הקיסר אמרה לרבי יהושע שאלוקיו הוא נגר, שנאמר: "המקרה במים עליותיו", וביקשה שיכין לה "מסתורית" (כלי קטן לפתיחה או לכריכת פקעות צמר, ערוך). רבי יהושע התפלל עליה והיא נצטרעה. ברומי נהגו להושיב מצורעים בשוק ולתת להם לפתוח פקעות צמר כדי שאנשים ירחמו עליהם ויתפללו לרפואתם. יום אחד עבר שם רבי יהושע ואמר לה: "יפה המסתורית שנתן לך אלוהי!". היא ביקשה שיגיד לאלוהיו לקחת חזרה את מה שנתן. רבי יהושע השיב לה: אלוקים שלנו רק נותן, ולא לוקח חזרה.

2. יותם חושב ששור ופר זה מילים נרדפות, הוא צודק?

אגדות שור בראשית וקרניו

- רב יהודה מציין הבדלים בין שור לחמור: לשור יש בטן רחבה ("כרסתו"), פרסות רחבות, ראש גדול וזנב ארוך, ואילו החמור הוא הפוך בכל התכונות האלו. הדין הזה נחוץ לדיני מקח וממכר (כשמוכרים סתם "שור" או "חמור") חייבים שיהיו להם את התכונות המתאימות.
- רב יהודה אמר שהשור שהקריב אדם הראשון כשהודה לקב"ה כשהשמש חזרה ועלתה, היה בעל קרן אחת בלבד במצחו, שנאמר בתהילים: "ותיטב לד' משור פֶּר מִקֶּרֶן מִפְּרִיס". רב נחמן מסביר שבפסוק כתוב "מִקֶּרֶן" חסר י', ומכאן שמדובר בקרן אחת.
- רב יהודה מוסיף שבאותו שור של אדם הראשון הקרניים צמחו לפני הפרסות, שנאמר "מקרין" (קרניים) בתחילה ואחר כך "מפריס" (פרסות). למרות שבדרך כלל הקרניים צומחות לאחר ההמלטה.
- ההסבר הזה מסייע לרבי יהושע בן לוי שאמר: שכל מעשה בראשית בקומתם נבראו, בדעתם נבראו, בצביונם נבראו (כלומר, נבראו בשיא גדלם, לדעתם, ובצורה שהם בחרו

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א להם - צביונם), שנאמר: "וְיִכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" – אל תקרי צבאם אלא צביונם. ולכן הוא נקרא שור (שזה אפילו בן יומו) וגם פר שזה שור מבוגר בן שלוש, שנראה כמותו.
3. שאלו הגן רוצה לשתול דשא שמורכב מכמה מינים זה מותר?

כלאים בדשאים

- **רבי חנינא בר פפא דרש** שהפסוק: "יְהִי כְבוֹד ד' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ד' בְּמַעֲשָׂיו" נאמר על ידי שר העולם (המלאך הממונה). בשעה שציווה אלוקים על האילנות לצאת "למינהו", נשאו הדשאים (שלא נאמר בהם למינהו בציווי, אלא רק כשהם צמחו) קל וחומר בעצמם: אם באילנות שאינם צפופים ומעורבבים רצה אלוקים שיצאו למיניהם – אנחנו, שדרכנו לצמוח מעורבבים וצפופים, על אחת כמה וכמה! מיד יצאו כולם מופרדים למיניהם, ושר העולם פתח ואמר בשמחה: "יְהִי כְבוֹד ד' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ד' בְּמַעֲשָׂיו".
  - **רבינא שאל**: האם הרכבה של שני מיני דשאים זה עם זה אסורה על פי דרשת **רבי חנינא**?
    - מצד אחד: מכיוון שלא נכתב בהם בציווי המפורש "למינהו" – לא חייב על הרכבתם.
    - מצד שני: מכיוון שהקדוש ברוך הוא שמח והסכים לפעולתם בהפרדה – הרי הם נחשבים כמי שנכתב בהם "למינהו" וההרכבה אסורה. הספק לא נפתר ונותר ב"תיקו".
4. מה הכוונה שהקב"ה כביכול מבקש שיביאו עליו כפרה בראש חודש?

סתירות לכאורה בתורה

- **רבי שמעון בן פיזי מקשה** על הסתירה בפסוק: מצד אחד כתוב "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים" (שניהם שווים וגדולים), ומצד שני כתוב בסוף הפסוק "אֶת הַמְּאֹר הַגָּדֹל... וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן!".
  - הלבנה התלוננה לפני ד' ואמרה: "האם אפשר ששני מלכים ישתמשו (ישלטו) בכתר אחד?". ד' אמר לה: "לכי ומעטי את עצמך". הלבנה הצטערה ואמרה: "מפני שאמרתי דבר הגון אמעיט את עצמי?". ד' כביכול ניסה לפייס אותה: שתזרח גם ביום וגם בלילה, שעם ישראל יחשב את לוח השנה והמועדים על פיה, ושיקראו לצדיקים על שמה (כמו יעקב הקטן, דוד הקטן).
  - מכיוון שהלבנה לא התפייסה, ד' אמר: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח!". **רבי שמעון בן לקיש מסביר** שזו הסיבה שרק בשעיר של ראש חודש נכתב במפורש שהוא חטאת "לד" – חטאת המיועדת לכפרה כביכול על מיעוט הירח על ידי הבורא.
  - ראוי לציין שניתנו למדרש הזה פירושים רבים, מה פתאום כפרה על ריבונו של עולם?, מה פתאום חטא?, מה הכוונה שהלבנה לא התפייסה? ומה הקשר לשעיר ראש חודש? מזכיר מאד בקצרה את הפירוש של **המהר"ל**, שהלבנה מסמלת את כנסת ישראל, שממעטת את עצמה בעוה"ז שדומה ללילה, ובזכות זה תזכה להאיר בעוה"ב שהוא יום, ומלכות אדום מתגדלת. אבל הקב"ה מנחם את הלבנה שזה ישתנה לעתיד לבוא זה חלק מ'חיסרון' העולם הזה שדורש תיקון, ובסוף הקב"ה נותן לה גם תפקיד בעולם הזה, שהיא מידי פעם עולה וצומחת, ובראש חודש ובחגים נותנים לה ממשלה ושוחטים את שעיר החטאת שאליו נמשלה אדום בהר שעיר.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- רב אסי מקשה על סתירה נוספת: ביום השלישי נכתב "וְתוֹצֵא הָאֶרֶץ דָּשָׂא", אבל בפרק ב' נכתב ביום השישי "וְכָל שִׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרַם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ" (שלא צמח כלל)!
  - הגמרא מסבירה: שהדשאים נבטו ועמדו בפתח הקרקע ביום השלישי, אבל לא צמחו עד שבא אדם הראשון ביום השישי, הבין את הצורך בהם והתפלל עליהם רחמים – ואז ירדו גשמים והכל צמח. זה מלמד שהקדוש ברוך הוא מתאווה ומשתוקק לתפילתם של צדיקים. לרב נחמן בר פפא הזרעים בגינה לא נבטו עד שהתפלל עליהם וירד גשם. והוא השתמש למעשה בדרשה של רב אסי.

5. האם יש פסוקים חסרי חשיבות בתורה?

חשיבות כל הפסוקים בתורה

- רב חנן בר רבא אמר שה"שסועה" מלשון תאומה בפרשת ראה, זה בריה ייחודית בפני עצמה שיש לה שני גבים ושתי שדרות. הגמרא שואלת: וכי משה רבינו צייד ("קניגי") או קשת ("בליסטרי") שהכיר חיה נדירה כזו? אלא זו הוכחה כנגד מי שאומר שאין תורה מן השמים, שרק הבורא יכול להכיר בריה סודית זו.
  - רב חסדא אמר לרב תחליפא בר אבינא, שיכתוב את האגדתא הזו ויפרש את המילים המיוחדות קניגי ובליסטרי. והגמרא מביאה עוד סיפור שהוא אמר לו לכתוב:
    - בספר יהושע כתוב חמישה סרני פלשתים, אבל נמנים בפועל שישה שמות כולל "העוים". רבי יונתן מסביר שהיו שישה עמים, אבל רק לחמישה מהם היו מושלים חשובים ("ארונקי"). רב אמר שהעוים הם לא פלשתים אלא באו מתימן. והם נקראו עוים כי חרבו את מקומם, או שסגדו לאלוהויות רבות, או שכל הרואה אותם נתקף רעד וחלחלה ("עוית"). רב יוסף מוסיף: שהם היו מפחידים כי היו להם 16 שורות של שיניים לכל אחד!
  - רבי שמעון בן לקיש דרש שפסוקים שנראים לכאורה כסיפור מיותר חסר חשיבות בתורה הקדושה, הם למעשה יסודות וגופי תורה, והגמרא מביאה דוגמאות לפירושים כאלה:
    - אברהם נשבע לאבימלך שלא לפגוע בצאצאיו. ולכן כדי להתיר לישראל לכבוש את עזה (שהייתה של פלשתים), ד' הביא את הכפתורים שהשמידו את העוים והתיישבו שם, וככה יכלו ישראל לכבוש את השטח מהכפתורים ללא הפרת השבועה. ובאותה צורה שטחים של מואב נטהרו לישראל על ידי כיבוש סיחון.
    - גם הפירוט של השמות של הר חרמון, בא ללמד שכל אחד מאומות העולם כמו הצידונים והאמורי, בנה לעצמו כרך וקרא לו שם לפי הרי ארץ ישראל שהם חביבים אפילו על האומות.
    - יוסף הגלה את המצרים ממקומם לערים אחרות כדי להגן על כבודם של אחיו, כדי שהמצרים המקומיים לא יכנו את אחיו "גולים בני גולים" (שהרי כעת כולם גולים במצרים).